

ЭКОЛОГИЯЛЫК ТУРИЗМДИН ӨНҮГҮҮ ФАКТОРЛОРУ

Бул макалада Кыргызстандын туштүгүндөгү табигый шарттардын экологиялык туризмдин өнүгүүсүнө жана жайгашуусуна тийгизген факторлору каралат жана өздөштүрүү жаатында сунуштар айтылат.

This article examines factors influencing the development and location of natural resources in southern Kyrgyzstan for the development of eco-tourism, as well as Proposals are given to use them

Кыргызстан тоолуу өлкө болгондуктан, экологиялык туризмдин келечектүү аймагы катары таанылып келе жатат. Анын географиялык жайгашкан орду Евразия материгинин борбордук бөлүгүндө, Тянь-Шань жана Памир-Алай тоо системаларында жайгашкандыгы менен аныкталат. Кыргыз элинин көчмөн образдуу жашоосу да географиялык шарттардын алмашуусу менен шартталып келген.

Географиялык көз караш менен караганда, биздин өлкө мелүүн алкактан орун алып гана чектелбестен, өз ичине дүйнө жүзүндөгү дээрлик бардык климаттык алкактарды камтыйт. Мисалы, арктикалык климатты элестеткен түбөлүк муз нивалдык зонасы, тоо тундрасы, альпы жана субальпы шалбаалары, талаалар, чөлдөр, ал эми субтропиктик белгилерди төмөнкү түздүктөрдөн байкоого болот.

Ата-бабаларыбыздын көчмөн жашоо образын өткөргөндүгү ушундай жаратылыштын кооздугун, баалуулугун сакталып калышына шарт түздү. Өткөн муундарыбыз табигат менен таттуу мамиледе жашап, аны көздүн карегиндей сактап, бизге чейин жеткиришти, ал эми биздин милдет тарыхыбыздан калган таберик жайларыбызды келечек муундарыбыз үчүн сактоо болуп саналат.

Балким, биз экономикабыздын жана инфраструктурабыздын өнүкпөй калганына кубанышыбыз керектир, себеби экономиканы жөнгө салуу үчүн жаратылышын талкалап алган өнүккөн өлкөлөрдөн сабак алып, жаратылышка аяр мамиле жасоо менен бирге экономиканы өнүктүрүүнүн жаңы жолдорун иштеп чыгуу абдан маанилүү.

Дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсүндө ири тармактардын катарында акыркы 20 жылдын ичинде туризмдин да ролу зор. Дүйнөлүк дүң продукциянын 6%ы, дүйнөлүк

инвестициянын 7%ы жана түшкөн бардык салыктардын 5%ы бул тармакка таандык [1]. Ошондой эле туризм калкты жумуш менен камсыз кылуучу, эч кандай товар өндүрүп чыкпаса да, экономиканын өнүгүүсүнө кызмат көрсөтүү аркылуу салым кошуучу, тынымсыз жүрүп туруучу «фабрика» болуп саналат.

Ал эми биздин шартта туризм – ата мекендик экономиканын өнүгүүсүнө салым кошуучу жаңы тармак болуп эсептелет. Туризм кирешелүү болушу үчүн туристтердин кызыгуусун арттырган өлкө бренди болуш керек. Кептин максаты бренд болуш керек экен деп эле ири имараттарды же дагы башка уникалдуу объекттерди куруу максат эмес.

Кыргызстан тоолуу жана түрдүү жаратылыштык ландшафттарга бай кичинекей оазис болуп саналат. Көпчүлүк учурда биздин өлкөнү «Азиялык Швейцария» деп аташат, бирок анын адам буту баспаган тоолору, бай жана таза жаратылышы менен европалык Швейцариядан бир кыйла жогору. Адам колунан жаралган тарыхый объектилерге караганда табигый табияттын сөзсүз түрдө жогору түрдө бааланышында талаш жок.

Ырас, биздин өлкөнүн жаратылышындай сулуулукту таппайсың, бирок ошол сулуулукка аяр мамиле кылып, анын кайталангыстыгын, кымбаттыгын билип, бапестеп мамиле кылып, башка элдерге да кадырын билгизгенден кийин гана чыныгы туристтик брендге айланышы мүмкүн. Ал үчүн биз экологиялык туризмди колго алышыбыз зарыл. Учурдагы туризмге болгон суроо-талап табигый жаратылышка жогорулоодо. Экологиялык туризм – бул жогорку деңгээлде тейлөө дегенден эчтеме жок, туристтик инфраструктурасы анча өнүкпөгөн шартта туристтердин агымын көбөйтүү дегенди түшүндүрөт [2]. Ал эми А.Низамиев мындайча аныктайт: «Экологиялык туризм – экологиялык туруктуу өнүгүүгө негизделген, жаратылышты үнөмдүү пайдаланууга жана ага карата сырткы таасирлерди азайтууга багытталган дене-бой жана эстетикалык дем алуу, экологиялык билим берүү жана тарбия берүү максатында уюштурулган туристтик ишмердүүлүк. Жергиликтүү калк менен жакшы мамиле түзүү экотуризмдин негизги багыттарынын бири болуп эсептелет» [3].

Кыргызстанда мактанарлык жайларыбыз өтө көп, Ысык-Көлүбүздөн башталып, Баткендеги айгүл гүлүнө чейин барат. Аяр мамилеге муктаж болгон аймактардын бири – Арстанбап жаңгак токою. Фергана тоосунун батыш, түштүк-батыш жана Чаткал тоо кыркаларында жаңгак мөмө-жемиш токойлорунун уникалдуу массиви орун алган. Негизинен, аймакта грек жаңгагы, мисте, алма түрлөрү, алмурут, алча жана башка мөмө берүүчү жана бербөөчү дарак, бадалдар өсөт.

Фергана өрөөнүнүн географиялык орун алуусу, өрөөндүн түндүктөн, чыгышынан жана түштүгүнөн тоолор менен курчалуусу, түндүктөн келген муздак абаны тосуп, жаан-чачындын түшүүсүн оптималдуу шарттайт. Аймакта тарыхый мезгилден бери эле түрдүү дарактын өсүүсүнө ыңгайлуу экологиялык шарт түзүлгөн.

Экологиялык шарт ыңгайлуу болгону менен, антропогендик шарттын тийгизген таасири кандай абалда экени баарыбызга маалым. Бул аймакта экологиялык туризмди жайылтуу өтө ыңгайлуу, анткени Чаткал менен Ат-Ойнок кырка тоолорунун тутумдашкан жеринен Сары-Челек көлү жайгашкан. Чоң-Алай районунда жайгашкан Ленин чокусу да туристтерди өзүнө тартуучу объект болуп саналашында талаш жок. Бул чоку Жениш чокусунан кийинки 2-орунда турат. Кыргызстандын түштүгүндө тоолуу-лыжа базасын өркүндөтүүгө эң ыңгайлуу аймактар да көп.

Ошондой эле биздин эл салыштырмалуу меймандос, жөнөкөй, айкөл, сабырдуу келет. Бул да болсо кылымдан бери ооздон-оозго айтылып, биздин күнгө чейин жетип келген «кел демей бар, кет демей жок», «конок атаңдан улук» «сыйлуу үйдө мейман көп» ж.б. макалдарды бекем сактап жашап келгенибизде болсо керек. Өзүбүзгө гана тиешелүү тилибиз, үрп-адаттарыбыз, каада-салттарыбыз, эң бай тарыхыбыз, жашоо образыбыз менен да бир кыйла айырмаланып турабыз. Бул болсо, сөзсүз түрдө, чет жактан келген адамды кызыктырбай койбойт. Маданиятыбызды жана тарыхыбызды чагылдырган объекттерди куруу жана карапайым калктын арасында туризм аркылуу киреше табууну үйрөтүү зарылдыгы негизги максаттарыбыздан болуш керек.

ТУРИЗМ

Төмөндө келтирилген фотоматериалдар экологиялык туризмди уюштурууга жардам бере турган кемпинг жана коттедждердин үлгүсү катары кароого болот. Дал ошондой жөнөкөй, көп сумманы талап кылбаган кемпингдерди куруу менен (улуттук колориттеги) бирге экологиялык туризмди жөнгө салуу айныгыс чындык.

Ошентип, Кыргызстандын туристтик аброюн көтөрүү, дүйнө элине туристтик өлкө катары аны таанытуу үчүн ар кандай багыттагы суроо-талаптарга жетиштүү түрдө көңүл бурулуусун сунуш кылабыз. Анткени бул багыт аркылуу өлкөдөгү жалпы туризм тармагынын калыптануусун тездетип, анын чарбалык натыйжалуулугун, тармактык түзүмүн жакшыртуу менен көздөгөн экономикалык жана социалдык максаттарга жетүүгө болот. Өлкөдө туризмдин өнүгүүсү үчүн чоң масштабдуу иштер талап кылынат. Ошондой болсо да жогоруда айтылган жана ошол сыяктуу жетишкендиктерибизди мыкты билген, сөзсүз түрдө аларды чагылдыруу жана экологияны коргоо менен бирге туризмди өнүктүрүп, экономикабыздын өсүшүнө салым кошо турган күчтүү адистерибизди даярдап чыгуу туризмдин өнүгүшүнө чоң түрткү болуп саналат.

Адабияттар:

1. Низамиев А.Г. Туризмдин негиздери. – Ош, 2010. - 3-б.
2. Чонтосев Д. Экологиялык туризм – экономикалык өсүшкө өбөлгө. //Шоокум, 2009-жыл 1-июнь.
3. Низамиев А.Г. Жашыл туризмдин сөздүгү. –Ош, 2013. - 35-б.